

Rozdział 1.
**Założenia projektu pt. *Mediacje
i dialog w Unii Europejskiej
prowadzące do trwałego
i sprawiedliwego społecznie
porozumienia osiąganego
w warunkach rzetelnej
i wiarygodnej informacji GANESA***

U źródeł koncepcji projektu pt. *Mediacje i dialog w Unii Europejskiej prowadzące do trwałego i sprawiedliwego społecznie porozumienia osiąganego w warunkach rzetelnej i wiarygodnej informacji* GANESA, tkwiło głębokie przekonanie jego twórców, że wspólnota europejskich wartości, która legła u podstaw powołania Unii Europejskiej, jest wyrazem dorobku cywilizacyjnego mieszkańców naszego kontynentu. Dorobku, który należy pielęgnować i dbać o to, by nasze oraz następne pokolenia nie roztrwoniły kapitału kulturowego zgromadzonego z takim trudem przez wieki. Europa i jej wartości w kształcie jaki znamy teraz wykuwała się w drodze koegzystencji różnych etnocentryzmów – co zresztą było okupione gorzkimi doświadczeniami, których nie powinno się zapomnieć, gdyż ich wspomnienie może być przestrogą dla obecnego i przyszłych pokoleń¹. Jedną z intencji twórców projektu było więc podjęcie działań, które przyczyniłyby się do zapobieżenia w przyszłości takiemu scenariuszowi, który można by określić słowami Stanisława Wyspiańskiego zawartym w *Weselu*. Projekt GANESA był rekacją na obawę, że „mając złoty róg, musimy pilnować tego by nie ostał nam się jeno sznur”².

Celem badań prowadzonych w projekcie. pt. *Mediacje i dialog w Unii Europejskiej prowadzące do trwałego i sprawiedliwego społecznie porozumienia osiąganego w warunkach rzetelnej i wiarygodnej informacji*. GANESA było uzyskanie aktualnych

¹ Jak zauważył Zygmunt Bauman, Europa z całą pewnością jest dobrze przygotowana do tego, aby wskazać drogę wiodącą od hobbesowskiego świata do kantowskiej „powszechnej jedności rodzaju ludzkiego”, nawet, jeżeli nie jest jeszcze gotowa by poprowadzić nią ludzkość. Sama przebyła tę drogę, a przynajmniej jej pierwszą część zakończoną na stacji „pokoje we współlśnieniu” i zna aż za dobrze ludzkie koszty zbaczania z tej drogi lub opóźnień w marszu. Z. Bauman, *Europa niedokończona przygoda. Nowe widmo Europy – komentarz 2012*, Kraków 2012, s. 63. Autor pisał, że Europa nauczyła się trudnej sztuki współżycia z innymi. W Europie, jak nigdzie indziej, Inny jest sąsiadem z tej samej ulicy lub klatki schodowej i Europejczycy, czy tego chcą czy nie, muszą ustalać zasady dobrosąsiedzkiego współżycia, nie bacząc na dzielące ich różnice, czy odmienności. *Tamże*, s. 225.

² Poszukując akronimu dla naszego projektu, postanowiliśmy wybrać nazwę GANESA – to jedna z pisowni imienia indyjskiego boga mądrości i przezorności, stawiającego i obalającego przeszkody, uosabianego w postaci chłopca z głową słonia. Por: T. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1999, s. 306. Wybór tego właśnie akronimu i symbolu był wyrazem naszego badawczego podejścia zakładającego przełamywanie barier etnocentryzmu, także przez nas samych ale także wśród osób, które miały zostać zaangażowane w działania projektowe, w duchu podejścia, że pewne sprawy widać dobrze tylko z oddali. Dlatego też na debatę końcową w projekcie zaprosiliśmy m.in. pana Kartikeya Johri, konsula honorowego Republiki Indii, który skomentował szanse młodych ludzi w Europie z punktu widzenia osoby pochodzącej z innego obszaru kulturowego. Obserwując wzrost tendencji populistycznych na kontynencie (co traktowaliśmy jako zagrożenie dla europejskiego wspólnotowego ładu) postanowiliśmy zbadać podejście młodych ludzi do demokracji i szans jakie daje wspólna Europa i na tej podstawie opracować założenia edukacyjne promujące efektywną komunikację prowadzącą do utrzymywania europejskiego ładu i negocjowania w zrównoważony sposób jego warunków.

i wiarygodnych danych, które pozwoliłyby opracować narzędzia oddziaływania pedagogicznego związane z celami projektu, do których należały m.in. popularyzacja wiedzy na temat mediacji, jako niekonfrontacyjnej metody rozwiązywania sporów, popularyzacja informacji na temat Unii Europejskiej i jej instytucji, w szczególności Parlamentu Europejskiego, upowszechnianie wiedzy na temat przeciwdziałania dezinformacji, znaczenia stereotypów³ w funkcjonowaniu społecznym człowieka, m.in. z wykorzystaniem wyników badań uzyskanych w projekcie w kontekście relacji polsko-niemieckich. Interesowały nas wyniki badań szczegółowych problemów pozwalających poczynić ustalenia w wyżej wskazanych obszarach, zbadaliśmy więc następujące kwestie: kierunki etnocentryzmu i funkcjonowania stereotypów w świadomości młodych ludzi, w szczególności w kontekście polsko-niemieckim co dotyczyło m.in. poziomu sympatii i antypatii w kontaktach dwustronnych; wiedzę na temat UE i jej organów; wiedzę na temat mediacji i ocenę wiarygodności mediów tradycyjnych oraz mediów społecznościowych. Badania prowadzone w projekcie GANESA zaprojektowano tak, by okazały się przydatne dla opracowania scenariuszy zajęć akademickich i lekcji we wszystkich typach szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz nakręcenia przez młodzież zaangażowaną w projekt filmów na wskazane powyżej tematy, które można by wykorzystać jako wsparcie procesu dydaktycznego w myśl zasady, że „jeden obraz (a co dopiero ruchomy obraz!) wart jest więcej niż tysiąc słów.

Jednym z celów badawczych w projekcie były studia w zakresie postrzegania przez młodych ludzi mieszkających w Polsce wartości europejskich, w tym demokracji oraz ich szans dla egzystencji na naszym kontynencie, a także innych kwestii związanych z funkcjonowaniem UE, takich jak świadomość co do roli i zadań instytucji Unii Europejskiej. Fakt geograficznego położenia Polski w środku kontynentu europejskiego, niejako „na przeciągu historii” to swoiste uwarunkowanie determinujące szanse zamieszkujących ten obszar ludzi. Członkostwo Polski w UE – jako osoby, które na własne oczy widziały transformację i ustrojową

³ Stereotypy to społecznie podzielane PRZEKONANIA o właściwościach (takich jak cechy osobowości, oczekiwane zachowania czy uznawane wartości) jakiejś grupy społecznej lub jej członków. Jak zauważyli Fiske i Neuberg, ludzie często posługują się stereotypami w charakterze heurystyk czy też „dróg na skróty” zastępujących wymagające większego wysiłku procesy postrzegania osób, w których każda jest odbierana w zindywidualizowany sposób. Stereotypizacja często więc prowadzi do niesprawiedliwych i uogólnionych reakcji jednostki, nie uwzględniających możliwej nietrafności stereotypu bądź faktu, że postrzegana jednostka odbiega od stereotypu swojej grupy. A.S.R. Manstead, M. Hewstone, S.T. Fiske, M.H. Hogg, H.T. Reis, G.R. Semin (red.) *Encyklopedia Blackwella. Psychologia społeczna*, Warszawa 1996, s.602 i cytowani tam: S.T. Fiske, S.L. Neuberg (1996), *A continuum of impression formation, From category-based to individuating process: Influences of information and motivation on attention and interpretation* [w:] M.P. Zanna (red.) *Advances in Experimental Social Psychology*, s.23.

i przebieg akcesji Polski do Unii – postrzegamy jako szansę naszego kraju, dlatego pragnęliśmy ustalić, jak na te sprawy zapatruje się młodzież. Można też założyć, że europejskość to swoisty ustawicznie negocjowany kompromis i opracowując założenia merytoryczne projektu, mieliśmy na względzie, że Europa nie jest jednolita i unitarna, ale jak to pisał Ludwik Stomma: w Europie można zauważyć spoiwo, które łączy wszystkich ludzi mieszkających na tym kontynencie, mimo że kulturowo, jeśli uwzględnimy tryb życia, relacje kobieta mężczyzna, pokarm, taniec, stosunki rodzinne... mieszkańcom Andaluzji na pewno bliżej do Maroka niż do Finlandii, czy Estonii. Autor zauważał, że np. Włoch znacznie lepiej czuje się w Argentynie, niż w zamkniętej w sobie i flegmatycznej Wielkiej Brytanii. W szerszym ujęciu antropologii kultury, Stomma wskazywał, że szereg nurtów cywilizacyjnych ma jednak właśnie europejski charakter, chociaż cywilizacja romańska zatrzymała się na Wiśle, Pirenejach i Danii. Mimo że gotyk sięgnął dalej, to nie ogarnął Bałkanów z wyjątkiem wybrzeża Adriatyku, północnej Skandynawii, Rusi, greckiej kolebki. Zgodzić więc należy się z autorem, że to nie styl życia i temperament mieszkańców poszczególnych części kontynentu przesądza o europejskości. Europę jak zauważył Stomma, tworzy świat wartości, a to co nas łączy to myśl oświeceniowa, którą autor postrzegał jako właśnie triumf myśli humanistycznej i poszanowania praw człowieka, kontrastując ją z powszechnym w dyskursie publicznym utożsamianiem europejskości z „tradycją chrześcijańską”⁴. Właśnie to, że Europa jest różnorodna ale potrafiliśmy koegzystować wspólnie (choć nie bez pewnych trudności) doprowadziło do tego, że mamy swoją wspólną tożsamość z poszanowaniem szacunku do różnorodności, co mimo wszystko potwierdziło się finalnie w akceptowaniu kolejnych fal ludności emigrującej na nasz kontynent. Autor doceniał – i warto by Europejczycy także rozumieli wagę tego zjawiska – swoisty europejski paradoks. Stomma pisał: mimo że kształt Europy jest w ciągłych negocjacjach pod wpływem różnych dążeń, to przecież mamy wspólną Europę. Zauważał, że konsekwencje rozpadu kulturowe-

⁴ L. Stomma, *Kształt Europy*, Polityka nr 20 (3210, 15.)5 – 21-05.2019.

Autor zwraca uwagę na pluralizm kulturowy, z którego wyrosła Europa. Píše, że wpływ na kulturowy kształt Europy miała bliskość europejskich odłamów muzułmańskich (Albania, której nie pomógł Skandenberg, większa część Bośni i Kosowa, czy Turcja, którą jeżeli nawet zaliczymy geograficznie do Azji, to po „naszej” stronie pozostanie lwia część Konstantynopola, Adrianopol, etc.); ponadto kulturę kontynentu tworzyli Żydzi, czy pogańscy barbarzyńcy. Stomma zauważa, że szeregowi państw chrześcijańskich a nawet katolickich (państwa Ameryki Łacińskiej, Filipiny etc.) nie przyznajemy cechy europejskości, za to obdarzamy tym honorem Kanadę i Stany Zjednoczone, Związek Australijski i Nową Zelandię, które Europejczycy opanowali dopiero w XVIII/ XIX w., czyli dwa wieki później niż Meksyk czy Peru, ale, jak zauważa profesor, twórcy społeczeństwa nowego świata: zesłańcy do Australii czy Nowej Kaledonii, przesiąknięci byli właśnie myślą oświeceniową.

go spoiwa, będą dla nas tragiczne, co ujmował następująco: Tymczasem alternatywa jest w gruncie rzeczy prosta. Albo będą wyrosłe z deklaracji praw człowieka silne wolnością obywatelską laickie Stany Zjednoczone Europy, albo cofniemy się samobójczo w beznadziejny i groźny partykularz. *Tertium non datur*⁵.

Merytoryczny kształt projektu GANESA dojrzewał długo, jednym z jego źródeł była troska o demokrację – negocjowany system – nie tylko sprawowania władzy, ale także realizacji zadań publicznych, w którym szanuje się prawa człowieka i dążenia poszczególnych jednostek a przebiega to w warunkach wzajemnego szacunku uczestniczących w nim podmiotów. Dlatego też istotnym filarem merytorycznym projektu są zarówno badania, jak i działania edukacyjne poświęcone mediacji, będącej niekonfrontacyjną metodą rozwiązywania konfliktów społecznych i sporów indywidualnych jednostek.

Inspiracją do opracowania założeń badawczych i popularyzatorskiej części projektu było spostrzeżenie, że podstawowym wyznacznikiem sprawnej współpracy na poziomie lokalnym ale także międzynarodowym jest sprawna komunikacja społeczna. Co zresztą łączy się z ideą stosowania mediacji, gdyż ten sposób rozwiązywania sporów to także naprawa komunikacji między jednostkami lub grupami jednostek. Sprawna komunikacja ma szczególne znaczenie w wielokulturowej i wielojęzycznej Europie – Europie będącej kompromisem etnocentryzmów. Prowadzenie w tak rozbudowanej strukturze konstruktywnej komunikacji wymaga społecznych kompetencji w zakresie przekraczania barier własnego etnocentryzmu oraz umiejętności w zakresie pozyskiwania wiarygodnych informacji i weryfikowania informacji dostępnych w przestrzeni publicznej i przekazywanych w interakcjach społecznych.

Projekt GANESA był realizacją idei uniwersytetu bolońskiego⁶ – traktującej nauczających i nauczanych jako wspólnotę – dlatego jest on wspólnym dziełem na-

⁵ Tamże.

⁶ Jak piszą M. Haberla, S. Bobowski, uniwersytet Boloński to „uniwersytet studencki”, M. Haberla, S. Bobowski, *Od uniwersytetu średniowiecznego do Uniwersytetu Trzeciej Generacji*, [w:] Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 2013, nr 315, s. 4. Koncepcja uniwersytetu bolońskiego, jak referuje Antonowicz, wpisuje się w szerszy kontekst funkcjonowania uniwersytetu średniowiecznego. Ten typ uniwersytetu realizował założenia koherentnej koncepcji organizacji naukowej opartej na modelu korporacyjnym. Jego wyjątkowa pozycja wiązała się nie tylko ze specyfiką swojej genezy, ale, jak twierdzi Rashdall, polegała przede wszystkim: na poświęceniu się nie tylko wiedzy użytkowej, ale również czystej oraz na chęci gromadzenia i przekazywania wiedzy, a co najważniejsze prowadzeniu badań i spisaniu ich efektów; po trzecie wreszcie na połączeniu w jedną harmonijną organizację ludzi zajmujących się różnymi dyscyplinami nauki tworząc „the ideal of making the teaching body representative of the whole cycle of human knowledge” s. 13, 14 i cytowany tam: Rashdall Hastings, *The University of Europe in the Middle Ages*: vol. 3, Oxford: 1936, s. 460.

ukowców Uniwersytetu Wrocławskiego, nauczycieli wrocławskiego Liceum nr V im. Jakuba Jasińskiego oraz studentów wrocławskich uczelni wyższych i uczniów wrocławskich liceów i techników. Jednym z celów projektu było stworzenie na podstawie wyników badań prowadzonych wśród młodych ludzi zbioru dobrych praktyk edukacyjnych i scenariuszy zajęć akademickich oraz lekcji, w których upowszechniana byłaby wiedza na temat znaczenia integracji europejskiej, przełamywania barier własnego etnocentryzmu, przeciwdziałania dezinformacji i egalitarnej zrównoważonej komunikacji, w szczególności przez stosowanie narzędzia opanowania konfliktów jakim są mediacje⁷. Autorzy projektu mają więc nadzieję, że narzędzia stworzone w projekcie (opublikowane w osobnym tomie⁸ oraz na stronie projektu⁹) okażą się przydatne zarówno wykładowcom i nauczycielom, jak i twórcom programów nauczana a także będą edukujące dla pracowników organów władz publicznych decydujących o takich programach.

Merytorycznym odniesieniem do programu projektu i działań w nim zaplanowanych są postanowienia Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 12 marca 2019 r. w sprawie budowania zdolności UE do zapobiegania konfliktom i mediacji (2018/2159(INI)). W szczególności kontekstem działań podejmowanych w projekcie są następujące punkty tego aktu:

- D., w którym jest mowa o tym, że *UE, jako główny członek organizacji międzynarodowych, podstawowy darczyńca pomocy i największy partner handlowy na świecie, powinna odgrywać wiodącą rolę w budowaniu pokoju na świecie, zapobieganiu konfliktom i wzmacnianiu bezpieczeństwa międzynarodowego; mając na uwadze, że zapobieganie konfliktom i mediacja powinny odbywać się w ramach kompleksowego podejścia łączącego bezpieczeństwo, dyplomację i rozwój;*
- H., który stanowi, że *zapobieganie konfliktom i mediacja powinny zapewniać utrzymanie stabilności i rozwój w tych państwach i strefach geograficznych,*

⁷ Mediacja jest procesem służącym osiągnięciu porozumienia, zarówno w przypadku sporu, jak i w sytuacji konieczności dokonania zadośćuczynienia. M. Tabernacka, *Negocjacje i mediacje w sferze publicznej*, Warszawa 2018, s. 33. Ponieważ mediacja może znaleźć zastosowanie zarówno w konfliktach między jednostkami, jak i w szerszym kontekście sporów jednostek z organami państwa oraz w kontekście sporów międzynarodowych, uznaliśmy, że edukacja już na etapie szkoły powinna obejmować treści popularyzujących tę metodę opanowywania konfliktów. Wiedza ta na poziomie wykształcenia akademickiego powinna być rozwijana. Ponieważ jednak jesteśmy świadomi faktu, że mimo znacznych wysiłków popularyzujących wiedzę w tym zakresie nie jest ona powszechna, postanowiliśmy zbadać aktualny stan świadomości na ten temat.

⁸ M. Miodek (red.) M. Tabernacka, A. Tracz-Molasy, A. Knauber, M. Krakowska, R. Kuśniak-Winter, E. Reinhard, *Dialog w Unii Europejskiej. Scenariusze zajęć dydaktycznych z zakresu komunikacji, mediacji, stereotypów i przeciwdziałaniu dezinformacji*. Wrocław 2022.

⁹ www.ganesa.uni.wroc.pl

których położenie stanowi dla Unii bezpośrednie wyzwanie pod względem bezpieczeństwa;

- O. z którego wynika, że Parlament odgrywa czołową rolę w dyplomacji parlamentarnej, w tym w procesach mediacji i dialogu, w oparciu o zakorzenioną kulturę dialogu i budowania konsensusu;

Projekt i jego wyniki uwzględniały fakt, że młodzi ludzie to osoby istotne dla kształtowania społeczeństwa obywatelskiego. Wyszliśmy z założenia, cytując wcześniejsze badania M. Tabernackiej, że europejski eksperyment wspólnoty to, mimo zauważalnych trudności, jedno z najlepszych dzieł ludzkości, gdyż udało nam się zjednoczyć w zasadzie nie przeciwko komuś, co byłoby połączone z wyrządzaniem innym krzywdy, a w związku z naszymi interesami¹⁰. Dotychczasowa historia kontynentu wskazuje na to, że nawet jeżeli dochodzi do prób etnocentrycznej izolacji, w praktyce nie wydaje się to możliwe. Europa w przeszłości nie była w stanie się całkowicie zamknąć. Konsensualne mechanizmy będą więc zarówno celem jak i środkiem osiągnięcia cywilizacji transgresji¹¹. Młodzi Europejczycy, w tym młodzi Polacy, dzięki umiejętności stosowania mechanizmów konsensualnych będą mogli utrzymać i rozwijać mechanizmy egalitarnej komunikacji na kontynencie i Unii Europejskiej z krajami i organizacjami zglobalizowanego świata, co powinno sprzyjać ciągłemu procesowi dostosowywania prowadzenia spraw publicznych do aktualnych realiów społecznych i gospodarczych. Należy pamiętać o tym, że negocjowana demokracja jest procesem ciągłym, wymagającym sprawnej komunikacji i dotrzymania wartości demokratycznych oraz szacunku dla praw człowieka.

Autorzy założeń projektu, projektując badania, dostrzegli wagę wpływu postaw młodych ludzi na kształt obecnej i przyszłej Europy oraz istotność rzeczywistego uczestnictwa młodzieży w działaniach prospołecznych. To przecież dzisiejsi uczniowie i studenci będą żyli w świecie projektowanym teraz, a następnie to oni będą kształtowali przyszłą społeczną rzeczywistość. Dlatego też w działaniach podejmowanych w ramach projektu – badaniach i ich opracowaniu oraz w projektowaniu zbioru dobrych praktyk i scenariuszy zajęć dydaktycznych, staraliśmy się uwzględnić perspektywę młodzieży. Najpierw postanowiliśmy ją zbadać, rozumiejąc jak niezwykle ważna jest kategoria prawna i społeczna podmiotowości dziecka i poszanowanie praw młodych dorosłych,

¹⁰ M. Tabernacka, *Globalny kontekst prowadzenia mediacji i stosowania innych form ADR z perspektywy Europy i Europejczyków* [w:] M. Tabernacka (red.), *ADR: lokalne rozwiązania w kontekście globalnym = ADR : local solutions in a global context*, Wrocław : Uniwersytet Wrocławski. E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, 2021, <https://repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/143571>, s. 21.

¹¹ Tamże.

nawet tych, którzy nie są jeszcze w pełni samodzielni społecznie (choćby finansowo). Zarówno władze publiczne, jak i inne podmioty mające wpływ na działania edukacyjne powinny uwzględniać kategorię podmiotowości młodych ludzi we wszystkich podejmowanych przez siebie działaniach, co powinno polegać na dostosowaniu programów nauczania do etnocentryzmu dzieci i młodzieży oraz poszanowaniu ich poglądów oraz wrażliwości.

Założenia te korespondują treścią punktu Q. Rezolucji, w którym jest mowa o kluczowym znaczeniu zapewnienia i wspierania aktywnego i konstruktywnego udziału społeczeństwa obywatelskiego i podmiotów lokalnych w tym m.in. młodzieży, w promowaniu i ułatwianiu budowania zdolności i zaufania w zakresie mediacji, dialogu i pojednania. Istotny w tym zakresie jest także punkt P Rezolucji, w którym zwrócono uwagę na kwestię nieproporcjonalnego wpływu konfliktów siłowych na ludność cywilną (zwłaszcza kobiety i dzieci) oraz na to, że udział kobiet i ludzi młodych jest ważny dla zapobiegania konfliktom, budowania pokoju i zapobiegania wszelkim formom przemocy.

Ponieważ mediacja jest w UE rekomendowanym narzędziem rozwiązywania konfliktów, zbadany został poziom wiedzy młodych ludzi na temat jej zastosowania m.in. w przypadku konfliktów zawisłych przed sądami i organami władz publicznych. Przedmiotem badań była też znajomość podstaw i uwarunkowań prawnych jej stosowania. Na tej podstawie zaprojektowane zostały scenariusze zajęć dydaktycznych, które można traktować jako narzędzia promocji mediacji i sposób popularyzacji wiedzy na jej temat.

Dlatego też zgodnie z intencjami twórców projektu edukacja w zakresie niekonfliktowego rozwiązywania konfliktów, także prowadzona na podstawie wyników niniejszego projektu może być jednym z czynników przyczyniających się, choćby pośrednio do eliminacji konfliktów siłowych. Rezolucja zresztą, w punkcie 17., przypomina o potrzebie eliminowania pierwotnych przyczyn konfliktów i osiąganiu celów zrównoważonego rozwoju. Coraz bardziej potrzebne jest zapobieganie konfliktom, ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań wynikających z demokracji i praw człowieka, praworządności, reformy sądownictwa oraz wsparcia dla społeczeństwa obywatelskiego, w związku z tym w projekcie zaplanowano działania mające na celu oznaczenie w badaniach empirycznych kierunków etnocentryzmu młodzieży jako potencjalnego uwarunkowania powstawania konfliktów, a także zaplanowano działania mające na celu stworzenie podstaw treningu komunikacji przełamującej bariery etnocentryzmu, jako jednego z narzędzi realizacji długoterminowych celów w zakresie zapobiegania konfliktom i budowania pokoju, o czym mowa jest w punkcie 18. Rezolucji. Scenariusze zajęć stworzone na podstawie badań prowadzonych w projekcie inspirowanych m.in. tymi przepisami rezolucji mogą okazać się przydatne w placówkach edukacyjnych, gdyż placówki te, kształcące

młodzież na każdym etapie edukacji, mogą spełniać specyficzną funkcję mediacyjną. Mogą uświadamiać młodym ludziom kierunki ich etnocentryzmu i uczyć komunikacji kosmopolitycznej, czyli takiej, która będzie znosiła ograniczenia warunkowane etnocentryzmem. W zglobalizowanym świecie przełamywanie barier własnego etnocentryzmu w komunikacji międzyludzkiej jest w zasadzie koniecznością. Warto zwrócić więc uwagę na koncepcję M. Tabernackiej, która pisze o wykształceniu się w skali globalnej odmiany *płynnego etnocentryzmu kontekstowego*, którego powstanie warunkowane jest wzrastającą częstotliwością międzykulturowych kontaktów, co autorka określa jako „ruchy Browna w wymiarze społecznym”, co powinno doprowadzić do pewnego ujednolichenia (ale nie absolutnego, bo etnocentryzm kształtuje się przede wszystkim w kontekście lokalnym) standardów kulturowego zrozumienia i wrażliwości na to, że odmienność nie oznacza wrogości¹². Takie mechanizmy są widoczne oczywiście także w funkcjonowaniu krajów i ich obywateli w obrębie Unii Europejskiej, dlatego też studia nad etnocentryzmem młodych Polaków, w także w kontekście potencjalnych możliwości skorzystania przez nich z mediacji, wydały się nam szczególnie uzasadnione.

Jednym z celów badawczych projektu było poznanie opinii respondentów na temat relacji polsko-niemieckich, ponieważ w projekt została zaangażowana młodzież mieszkająca na Dolnym Śląsku – w regionie Polski bezpośrednio graniczącym z Niemcami, co determinuje znaczną intensywność transgranicznych kontaktów społecznych i gospodarczych. Bliskość geograficzna jest naturalnym czynnikiem ułatwiającym a czasem wręcz determinującym współpracę transgraniczną. Dlatego też jednym z celów badawczych projektu było zbadanie kierunków etnocentryzmu i typowych stereotypów jakie przejawiają młodzi ludzie w zakresie postrzegania Niemiec i Niemców i wzajemnych relacji polsko-niemieckich. Postanowiliśmy więc uwzględnić determinujący społecznie czynnik bliskości geograficznej obu krajów: Polski i Niemiec, po to by stworzyć ogólne założenia współpracy w zakresie instytucjonalnych podstaw i procedur komunikacji przełamującej bariery etnocentryzmu, które będzie można w przyszłości zastosować w szerszym kontekście Unii Europejskiej. Jest to niezwykle istotne dla integracji europejskiej zagadnienie, gdyż we współczesnej Europie ważne jest by dostrzec szeroką skalę kontaktów międzyludzkich i włączyć w tę skalę także kontakty transgraniczne, gdyż swoboda przemieszczania się osób w Unii Europejskiej jest jednym z powodów tego, że relacje międzyludzkie nie są ograniczane granicami państw. Transgraniczna intensywność kontaktów jest z jednej strony czynnikiem ułatwiającym utrzymywanie ponadetnocen-

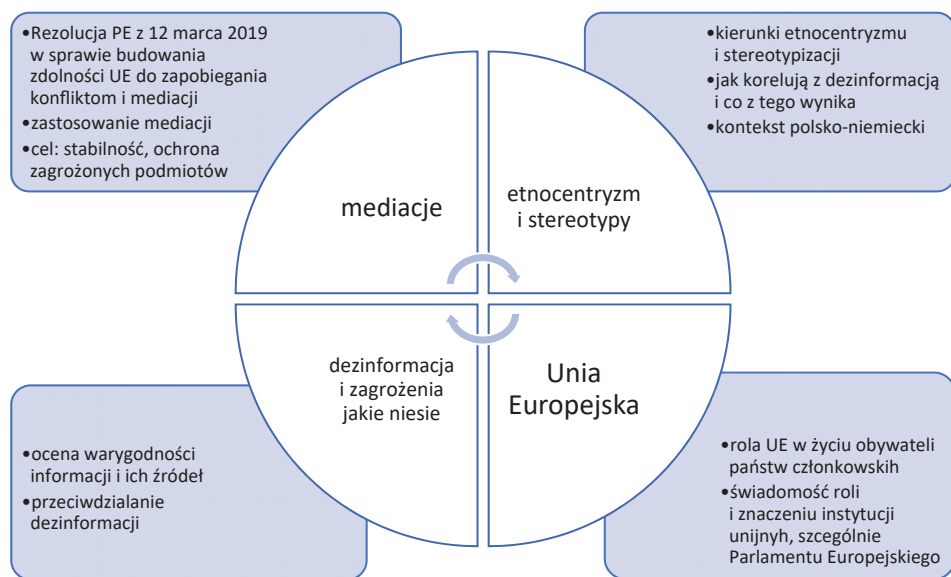
¹² M. Tabernacka, *Globalny kontekst prowadzenia mediacji i stosowania innych form ADR...*, s. 19.

trycznych relacji, ale z drugiej strony wymaga mechanizmów budowania zaufania, których uwarunkowania chcieliśmy zbadać, co jest szczególnie istotne w kontekście polsko-niemieckim, gdy populistyczne rozdmuchiwanie resentymentów wzajemnej wrogości, nie jest ani zgodne z racją stanu obu państw, ani we wspólnej Europie nie przyczynia się do sprawności funkcjonowania struktur Unii Europejskiej. Zresztą w punkcie 38. Rezolucji podkreślono znaczenie środków budowania zaufania oraz kontaktów międzyludzkich dla zapobiegania konfliktom i ich rozwiązywania; co dotyczy także działań edukacyjnych, gdyż jak wynika z treści punktu 36. istotną kwestią jest konieczność zapewnienia, by wszelka współpraca oraz wszelkie szkolenia i interwencje uwzględniały potrzeby i aspiracje młodych kobiet i młodych mężczyzn oraz były do nich dostosowane, biorąc pod uwagę, że konflikty siłowe wpływają w różny sposób na ich życie i przyszłość oraz że młode kobiety i młodzi mężczyźni mogą wnieść cenny wkład w zapobieganie konfliktom siłowym i ich rozwiązywanie, w szczególności w kontekście postanowień punktu 32 i 33 tej rezolucji. Dlatego też autorzy projektu postanowili skierować działania podejmowane w nim do ludzi młodych, którzy dopiero kształtują swoje postawy życiowe i nabywają umiejętności przydatne w przyszłym życiu zawodowym i w kontaktach społecznych. To oni w przyszłości będą decydowali o losach Europy.

Istotnym spostrzeżeniem, które wzięliśmy pod uwagę opracowując założenia projektu jest fakt, że wpływ na etnocentryczne postrzeganie świata przez jednostkę, mają dwa fundamentalne procesy kształtujące światopogląd człowieka i determinujące jego funkcjonowanie społeczne: socjalizacja i enkulturacja. Wytworzone na skutek oddziaływania tych procesów filtry kulturowe są kluczowe dla podejmowanych przez jednostkę ocen, wyborów oraz sposobu w jaki komunikuje się z otoczeniem. Filtry te determinują też siłą rzeczy wszystkie decyzje jakie jednostka podejmuje. Aby móc podejmować optymalne społecznie oraz personalnie decyzje, należy mieć możliwie przekrojowy i pełny dostęp do wiarygodnych i rzetelnych informacji. Niezbędna do tego jest umiejętność pozyskiwania takich danych i informacji, które przyczynią się do identyfikowania fałszywych informacji, (tzw. *fake news*) jak i interpretacji informacji w rzeczywistym kontekście społecznym i kulturowym. Konieczne jest też rozwijanie przez młodych ludzi umiejętności w zakresie komunikacji, która będzie komunikacją przekraczającą bariery ich własnego etnocentryzmu, do czego z kolei konieczna jest świadomość ograniczeń jakie niesie etnocentryzm. Dlatego także podjęliśmy próby oznaczenia kierunków etnocentryzmu młodych Polaków, po to by móc zaprojektować optymalne narzędzia oddziaływania pedagogicznego.

Ponieważ zależało nam na kompleksowej ocenie szans jakie daje młodym ludziom w Polsce funkcjonowanie w ramach struktur UE, wszystkie działania podejmowane były interdyscyplinarne, co jest o tyle istotne, że życie społeczne

– mimo prób klasyfikacji poszczególnych jego przejawów w odrębnych kategoriach – nie toczy się w odrębnych merytorycznie szufladkach. Opis zjawisk powinien być więc teorią wszystkiego w zakresie badanego wycinka rzeczywistości. Merytoryczne założenia badawcze projektu GANESA można zobrazować następująco:

Merytoryczny rdzeń projektu GANESA

Mamy nadzieję, że wyniki uzyskanych przez nas badań okażą się przydatne do opracowania programów nauczania, w tym podręczników i zaleceń dydaktycznych dotyczących sposobów prowadzenia zajęć edukujących młodzież w zakresie technik przeciwdziałania negatywnym skutkom fałszywych informacji, wiedzy na temat praw człowieka, oraz wiedzy o Unii Europejskiej i miejscu Polski w zglobalizowanym świecie, a także wiedzy na temat opanowywania konfliktów w drodze mediacji. Mamy też nadzieję, że nasze badania przyczynią się do normatywnej realizacji w prawie krajowym założeń rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 12 marca 2019 r. w sprawie budowania zdolności UE do zapobiegania konfliktom i mediacji oraz do stosowania narzędzi prawnych służących jej wdrażaniu.